

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A272 Blauwborst (*Luscinia svecica*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De blauwborst is een kleine zangvogel (lengte 13-14 cm). Het mannetje heeft een opvallend blauwe keel en borst. Het vrouwtje is meer variabel gekleurd en heeft soms nauwelijks blauw, maar een wittige keel en borst en een smalle zwarte band. Verder is de soort overwegend bruin gekleurd, met opvallende wittige wenkbrauwstreep en roestbruine staartbasis. In Nederland komt overwegend de West-/Centraal-Europese ondersoort *Luscinia svecica cyanecula* (witgesterde blauwborst) voor. Bij deze vorm heeft het mannetje een witte vlek in de blauwe borstband. Deze is in Nederland broedvogel en is vanaf maart tot in september in Nederland aanwezig.

Nederlandse broedvogels overwinteren in het zuidelijke en oostelijke deel van het Iberisch schiereiland en in noordwestelijk Afrika. De ondersoort *Luscinia svecica svecica* (roodgesterde blauwborst) is in Nederland een zeldzame doortrekker. Bij deze ondersoort wordt het mannetje gekenmerkt door een rode vlek in de blauwe borstband. De broedgebieden van deze ondersoort liggen in de boreale en arctische zone van Noord-Europa.

Bron: Saxifraga – Luc Hoogenstein

1.2 Relatief belang binnen Europa

Binnen Europa komt de blauwborst vooral voor in Noorwegen, het noorden van Zweden en Finland, Nederland, Centraal-Europese landen en Oost-Europa. De soort ontbreekt in het uiterste westen (Britse Eilanden), het zuidelijk deel van Fenno Scandinavië en grote delen van zuidelijk Europa. De Europese broedpopulatie (exclusief Rusland) van de blauwborst wordt geschat op 770.000-1.400.000 paren. De broedpopulatie in de Europese Unie omvat naar schatting 240.000-480.000 paren. Het aandeel van de Nederlandse broedpopulatie binnen Europa (exclusief Rusland) en de Europese Unie is respectievelijk ca. 1% en 3-4%.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

De broedpopulatie van de blauwborst omvatte naar schatting gemiddeld 14.000 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 19% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Blauwborst *Luscinia svecica* (A272), ondersoort *cyanecula*. Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De broedbiotoop van de blauwborst bestaat uit verruigd rietland met (wilgen)opslag, moerasstruwelen of niet te dicht wilgen- en elzenbroekbos. Dit kunnen zowel lijnvormige als vlakvormige habitats zijn. In agrarisch cultuurland nestelt de soort in verruigde slootranden en koolzaadakkers. Belangrijk voor de blauwborst is een combinatie van kale bodem voor gebruik als voedselplek, dichte vegetatie voor zijn nestplaats en opgaande elementen zoals struiken voor zijn zang- en uitkijkpost. De voedselbiotoop bestaat uit slikkige oevers, kale plekken op de bodem of lage ondergroei. Het geleidelijk droogvallen van oeverzones verruimt de foerageermogelijkheden, het compleet uitdrogen van greppels leidt daarentegen tot het verlaten van territoria. Vaak lijken blauwborsten goed te kunnen anticiperen op dit type veranderingen en zijn ze vroeg in het seizoen territoriaal actief in vegetatie, die op dat moment nog in water staat en pas later in het seizoen geschikt leefmilieu wordt.

3.2 Broedecologie

Het nest wordt gebouwd in de dichte vegetatie of rietruigte, op of net boven de bodem, of in een ondiepe holte op bijv. een greppel. De eileg vindt plaats van eind april tot half juni, vooral in mei. Blauwborsten hebben één tot twee broedsels per jaar, met meestal 4-7 eieren per legsel.

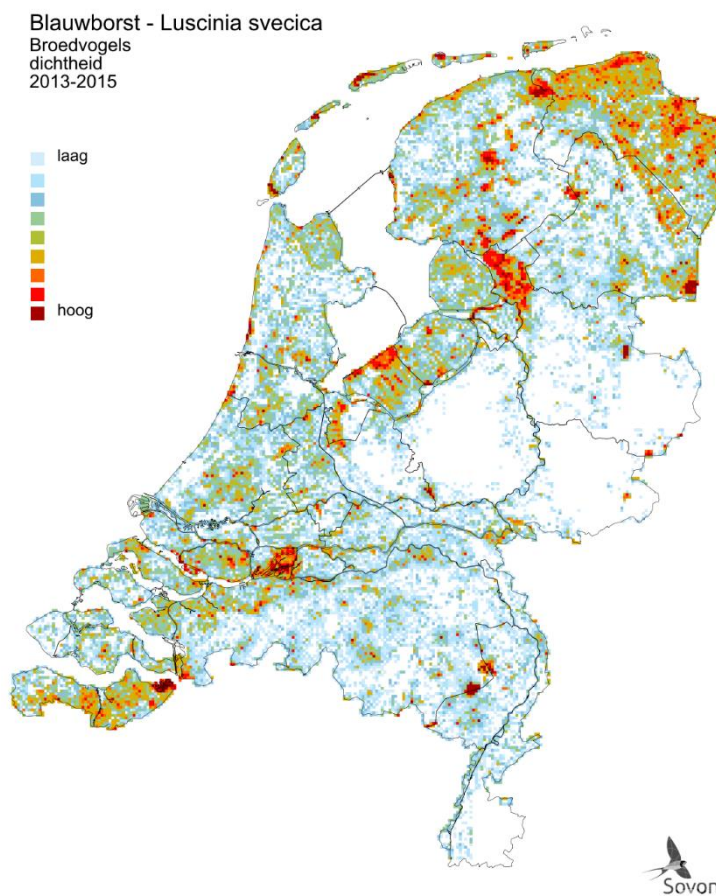
3.3 Voedsel

Het menu bestaat vooral uit insecten en slakken, spinnen en wormen, maar soms ook bessen (vooral in de herfst). Jongen krijgen veelal rupsen te eten.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse broedpopulatie van de blauwborst omvatte naar schatting 13.000-17.000 paren in de periode 2018-2023. De verspreiding van de soort bestrijkt grote delen van Nederland met uitzondering van het oosten van Gelderland en Overijssel en Zuid-Limburg. Zeker in de laaggelegen delen van het land is het een gewone broedvogel die in drie vijfde van alle atlasblokken voorkomt. De belangrijkste broedgebieden zijn gelegen in de grote moerassen van Laag-Nederland. Hoge dichtheden komen voor in de Biesbosch, het Lauwersmeer, Wieden-Weerribben, de Oostvaardersplassen, maar ook op de buitendijkse gronden van het Verdrunken land van Saeftinghe (van 't Hoff 2018). Zo vormt de Biesbosch een groot bolwerk voor de soort met 950 broedpaar in 2010. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

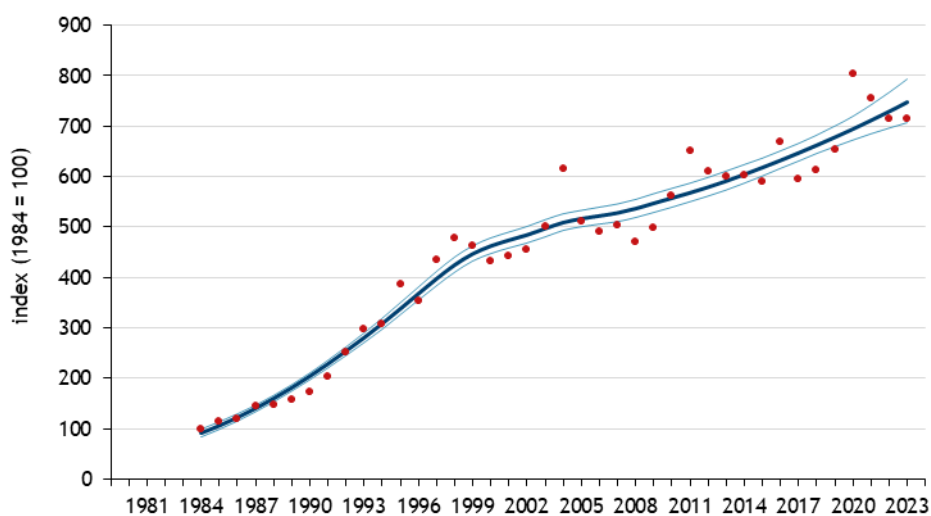
Verspreiding van de blauwborst als broedvogel in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer.

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de blauwborst als broedvogel laat zowel op de lange termijn (1990-2023) als de korte termijn (2012-2023) een matige toename zien.

Tot begin jaren zeventig had de blauwborst te lijden onder ontginning en ontwatering van broedgebieden (Hustings *et al.* 1995). Sindsdien is hij met een spectaculaire uitbreiding bezig. De landelijke broedpopulatie verdrievoudigde sinds 1990 en de toename is nog vele malen groter ten opzichte van 1970. Er is meer geschikt leefgebied bijgekomen, zo breidde vanaf 1990 de oppervlakte moeras met meer dan de helft uit (Sovon 2018). De uitbreiding begon vanuit enkele kerngebieden waar blauwborsten over grote oppervlakte geschikte broedgelegenheid vonden, met name de Oostvaardersplassen en de Biesbosch. Ook werden andere terreintypen bezet; naast traditionele moerassen en hoogveengebieden broedt de soort tegenwoordig ook in bijvoorbeeld duinvaleien, opgespoten terreinen, slootranden en akkers. Mogelijk dat ook verbeterde overwinteringsomstandigheden (meer regen) in het Afrikaanse deel van de overwinteringsgebieden een rol hebben gespeeld (Hustings *et al.* 1995). De sterkste recente uitbreiding is waarneembaar in het noordoosten van het land, en ook in het westen op de grens van Zuid- en Noord-Holland. De soort profiteert sinds begin deze eeuw van de zogenaamde blauwe dooradering van het cultuurland (sloten en 'wijken' met overjarig riet), natte natuurontwikkelingsgebieden en moerasfragmenten (van 't Hoff 2018). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Aantalsontwikkeling van de blauwborst als broedvogel. Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied is ten opzichte van de jaren zeventig sterk toegenomen, waardoor dit aspect als 'gunstig' is beoordeeld.

ii. Populatie: gunstig

De populatieomvang is op de lange termijn (1990-2020) toegenomen en bevond zich in de periode 2015-2020 ruim boven een gunstig niveau voor de populatie, waardoor het aspect populatie als 'gunstig' is beoordeeld.

iii. Leefgebied: gunstig

Het actuele leefgebied is van voldoende omvang en kwaliteit om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden.

iv. Toekomstperspectief: gunstig

De toename in aantallen op de korte termijn (2009-2020) en de afwezigheid van grote knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' is beoordeeld.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van blauwborst als broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is².

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 10.000 broedparen (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren

- *Dynamiek wind/oppervlaktewater*: de instandhouding van de voor blauwborst geschikte verlandingsfase van moerasgebieden is afhankelijk van natuurlijke dynamiek (overstromingen) en dan wel menselijk ingrijpen. Anders verandert het leefgebied in voor de blauwborst ongeschikt moerasbos. Een tegennatuurlijk waterpeil (laag in de winter, hoog in de zomer) versnelt de vegetatiesuccessie, waardoor habitat geleidelijk ongeschikt wordt.
- *Spontane ontwikkeling (successie)*: door de successie van lage wilgenstruwelen (hakhoutgrienden) en verlandingsbiotopen naar hoge opgaande wilgenbossen is een aanzienlijk oppervlak aan geschikt broedbiotoop voor de blauwborst in de Biesbosch verdwenen (RVO 2017). Bodemrijping, verdroging en opkomst van meer ruigtekruiden als reuzenbalsemien en haagwinde en het ontstaan van een dikke laag van geknikt riet en dode planten maakt het biotoop ongeschikt. Blauwborsten zoeken hun voedsel vooral op de kale bodem en dat lukt nu niet meer (Terlouw *et al.* 2020). In tegenstelling tot de landelijke toename is er in de Biesbosch sprake van een afname.
- *Verstoring door aanwezigheid*: omdat het merendeel van de populatie in voor recreanten moeilijk toegankelijk gebied gehuisvest is, is het effect van verstoring op de populatie waarschijnlijk beperkt (Krijgsveld *et al.* 2022). Vogels keren snel terug naar hun zangpost of nest wanneer de verstoring bron weg is. Hierbij dient te worden opgemerkt dat terreinen met weinig dekking gevoeliger zijn voor verstoring en dat in zulke terreinen verstoring op grotere afstand kan optreden dan in structuurrijke terreinen.

Invloeden van buiten Nederland

Blauwborsten zijn potentieel gevoelig voor veranderingen in de omstandigheden in de overwinteringsgebieden. Zo wordt door Hustings *et al.* (1995) gesuggereerd dat verbeterde overwinteringsomstandigheden (meer regen) in het Afrikaanse deel van de overwinteringsgebieden mogelijk een rol hebben gespeeld bij de toename van de blauwborst.

²Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Door cyclisch beheer, zoals hakken van grienden, gedoseerde (niet te intensieve) begrazing of het periodiek verwijderen van bosopslag kunnen geschikte vegetatiestadia op kleigronden in stand worden gehouden. Ook cyclisch, niet-jaarlijks maaien van riet is gunstig en voorkomt bosopslag, maar mag niet te intensief plaatsvinden (pleksgewijs is opslag nodig).
- In laagveenmoerassen kunnen jonge verlandingsstadia ontstaan door herstel van de dynamiek en een natuurlijk peilbeheer (hoog in de winter en geleidelijk lager in de zomer), al kan dit habitat bij voortgaande successie weer minder geschikt worden.
- In agrarisch gebied kan extensivering van slootkantenbeheer (minder frequent maaien van oevers) bijdragen aan broed- en foerageermogelijkheden. Bij voorkeur uitgevoerd in oktober, en het dient gefaseerd te worden uitgevoerd (niet jaarlijks het hele traject), maar per oever of segment (Sierdsema *et al.* 2008).
- In de Biesbosch lijken maatregelen om verdroogde rietvelden af te plaggen en hier en daar een zangpost in de vorm van een struik of boom te laten staan positief uit te pakken voor de blauwborst (Terlouw *et al.* 2020).

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Cyclisch beheer voor verwijderen opslag	x		
Bevorderen jonge verlandingsstadia door herstel dynamiek en natuurlijk peilbeheer		x	
Extensivering slootkantenbeheer	x		
Afplaggen verdroogde rietvelden, waarbij enkele struiken of bomen behouden blijven	x		

8. Bronnen

- Beemster N., de Roder F.E., Hoekema F. & van der Hut R.M.G. 2012. Broedvogels in de moeraszone van de Oostvaardersplassen in 2005-2011 met een overzicht van langjarige ontwikkelingen. A&W-rapport 1702 Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- den Boer T. 2000. Beschermingsplan Moerasvogels 2000-2004. Directie Natuurbeheer, Ministerie van LNV, Wageningen.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van 't Hoff J. 2018. Blauwborst *Luscinia svecica*. Pp. 506-507 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Hustings F., Foppen R., Beemster N., Castelijns H., Groot H., Meijer R. & Strucker B. 1995. Spectaculaire ervaring van blauwborst *Luscinia svecica* *cyaneola* als broedvogel in Nederland. *Limosa* 68: 147 - 158.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Sierdsema H., van Diermen J., Aarts B., van den Bremer L. & van Kleunen A. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. SOVON-onderzoeksrapport 2008/14. SOVON, Beek-Ubbergen.
- RVO. 2017. Natura 2000-beheerplan Biesbosch (112).
- Sierdsema H., van Diermen J., Aarts B., van den Bremer L. & van Kleunen A. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. SOVON-onderzoeksrapport 2008/14. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogel, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Terlouw S., de Jong A., Haan R., Gebuis H. & Jaquet R. 2020. Avifauna van de Biesbosch: meer dan een eeuw vogelveranderingen. Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch. Strix Uitgeverij, Dordrecht.
- Vogel R.L., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Blauwborst broedvogel.
<https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/22045>. Geraadpleegd op 29/11/2024.